

کاربرد روان‌شناسی در تدریس

دکتر تقی ابوطالبی احمدی

عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان

روانشناس و مشاور خانواده

www.ketab.ir

سرشناسه	: ابوطالبی احمدی، تقی، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: کاربرد روان شناسی در تدریس / مولف تقی ابوطالبی احمدی.
مشخصات نشر	: تهران: سازمان دارالقرآن کریم، نشر تلاوت، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۵۲ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۲-۳۱-۴
موضوع	: یادگیری -- روان شناسی
موضوع	: Learning, Psychology of
موضوع	: تدریس
موضوع	: Effective teaching
رده بندی دیوجی	: ۱۰۲/۳۱
رده بندی کنگره	: LB ۱۰۲۵/۳/الف۲ ۱۳۹۷
شناسه افزوده	: سازمان دارالقرآن کریم. نشر تلاوت
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۲۰۸۳۴
کد پیگیری	: ۵۵۹۷۹۷۳

عنوان	: کاربرد روان شناسی - تدریس
مولف	: دکتر تقی ابوطالبی احمدی
ناشر	: انتشارات تلاوت
نوبت چاپ	: اول ۱۳۹۸
شمارگان	: ۳۰۰۰ جلد
قیمت	: ۲۰۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۲-۳۱-۴
نشانی	: تهران، خیابان رشت، جنب کوچه ستوده، پلاک ۳۹
صندوق پستی	: ۱۶۱۹۵۱۵۹ تلفن: ۷۷۶۳۵۵۰۰ و ۶۶۹۵۶۰۹۵

فهرست مطالب

۹	مقدمه ناشر
۱۰	مقدمه مؤلف
۱۴	فصل اول: شایستگی‌های معلمی
۱۴	(علمی، حرفه‌ای و اخلاقی)
۱۵	بایده و نبایدها در حیطه معلمی
۲۴	ویژگی‌های معلمان موفق: امرتعلیم و تربیت همه جانبه کودکان و نوجوانان
۲۶	حرفه معلمی در تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش
۲۷	مطالبات دانش‌آموزان: فراگیران در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش
۲۹	نقش‌آفرینی معلم در امرتعلیم و تربیت مطابق با رویکردهای صاحب‌نظران
۳۳	پیشنهادهایی به معلمان برای به‌کارگیری از مدل‌های انضباطی دانش‌آموزان در مدرسه
۳۸	پیشنهادهای راهکارهای اساسی به مربیان و معلمان در تعلیم و تربیت مطلوب و سلامت روان دانش‌آموزان
۴۲	خلاصه گفتار و بیان نظرها
۶۷	خودآزمایی فصل
۶۹	فصل دوم: روانشناسی رشد
۷۰	تعریف رشد
۷۰	تربیت در سنین حساس رشد
۷۲	اثربخشی تعلیم و تربیت در فرآیند رشد
۷۵	اصول حاکم بر تربیت مؤثر انسان در سنین حساس رشد
۷۶	اثربخشی بازی در جریان رشد و تربیت کودکان
۷۸	وظایف والدین در سنین حساس رشد

۸۲	دوره حساس رشد
۸۳	مراحل چهارگانه رشد پیاژه
۸۶	ضرورت توجه به ویژگی‌های عاطفی - اجتماعی کودک و نوجوان در فرآیند رشد
۸۹	مراحل رشد روانی - اجتماعی اریکسون
۹۳	تحول اخلاقی - اجتماعی کودک در فرآیند رشد
۹۸	فرآیندهای کنترل‌کننده حافظه حسی انسان در سنین رشد و ارتباط آن با یادگیری
۱۰۱	خلاصه گفتار و بیان نظرها
۱۱۸	خودآزمایی فصل
۱۲۰	فصل سوم: انگیزش و بیان
۱۲۱	تعریف انگیزش و انگیزه
۱۲۶	روش‌هایی «ا» ارزش انگیزه درونی فراگیران در فرآیند یادگیری
۱۲۷	برانگیختن و حفظ علاقه به یادگیری در دانش‌آموزان
۱۳۷	خودکارآمدی و یادگیری
۱۳۷	مسئولیت‌پذیری در یادگیری مؤثر
۱۳۸	اثربخشی انگیزه در تربیت دینی
۱۴۱	پیشنهادهای «هربارت» در آموزش مفاهیم تربیتی
۱۴۴	اصول و مبانی قابل توجه در تعلیم و تربیت کودک و نوجوان
۱۴۷	نکات قابل توجه معلمان، مربیان و والدین در امر تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان
۱۵۰	خلاصه گفتار و بیان نظرها
۱۷۹	خودآزمایی فصل
۱۸۲	فصل چهارم: روانشناسی یادگیری
۱۸۳	کاربرد روان‌شناسی در یادگیری
۱۸۳	تعریف یادگیری
۱۸۵	یادگیری و رشد
۱۸۵	آموزش و یادگیری
۱۸۶	سبک‌های یادگیری

۱۸۸	راهبردهای شناختی
۱۸۹	راهبردهای فراشناختی
۱۹۱	راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری
۱۹۲	انواع روش های آموزشی
۱۹۶	دسته بندی انواع مسئله در روان شناسی تربیتی
۱۹۸	مراحل حل مسئله در روان شناسی تربیتی
۱۹۹	انواع ادهای حل مسئله
۲۰۰	مواد حل مسئله
۲۰۲	وظایف معلم در جریان آموزش به روش حل مسئله جان دیویی
۲۰۲	تحقق اهداف آموزشی بلام در سه حیطه رشد شناختی، عاطفی و روانی- اجتماعی
۲۰۷	خلاصه کتاب بیان نیازها
۲۲۹	خودآزمایی فصل
۲۳۱	فصل پنجم: روش ها و فنون تدریس
۲۳۲	پرورش یا تربیت
۲۳۲	مفهوم آموزش
۲۳۳	مفهوم تدریس
۲۳۴	حرفه آموزی و تفاوت آن با پرورش، آموزش و تدریس
۲۳۴	انواع کارکردهای تدریس
۲۳۶	نوشتن هدف، برای طرح درس
۲۳۷	هدف های رفتاری
۲۴۰	تعیین مراحل و روش های تدریس
۲۴۲	مهارت های ضمن تدریس
۲۴۸	گام های چهارگانه تنظیم طرح آموزشی:
۲۵۴	الگوهای طرح درس
۲۵۶	طرح درس روزانه
۲۵۹	تجزیه و تحلیل محتوای طرح درس روزانه (با ذکر مراحل)
۲۶۲	اجزای طرح درس روزانه

۲۷۱	طرح درس روزانه قرآنی مطابق با حیطه های مطرح شده شماره یک
۲۸۵	طرح درس روزانه قرآنی مطابق با حیطه های مطرح شده شماره دو
۳۰۷	خلاصه گفتار و بیان نظرها
۳۲۲	خودآزمایی فصل
۳۲۴	فصل ششم: ارزشیابی
۳۲۵	تعریف سنجش
۳۲۵	تعریف اندازه گیری
۳۲۶	تعریف آزمون
۳۲۶	تعریف ارزشیابی
۳۲۶	تعریف ارزشیابی از نظرگاه های مختلف
۳۲۷	مفهوم اندازه گیری ارزشیابی
۳۲۷	اهداف ارزشیابی
۳۲۹	انواع ارزشیابی
۳۳۱	چگونگی انجام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
۳۳۷	خلاصه گفتار و بیان نظرها
۳۴۷	خودآزمایی فصل
۳۴۹	فهرست منابع

با لطف حضرت باری تعالی پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و برپایی نظام مقدس جمهوری اسلامی در سرزمین پهناور ایران، با توجه به وجود بسترهای بسیار مناسب برای برنامه‌ریزی‌های گسترده در امر نشر فرهنگ قرآنی در جامعه، برنامه‌ریزان فرهنگی نظام و نیز عموم علاقه‌مندان فرهنگ قرآنی از اقشار مختلف مردم، با تأسیس سازمان‌ها، تشکلات و مراکز قرآنی، در این مسیر گام‌های ارزنده‌ای برداشته و بسیاری از شیفتگان کلام وحی را با انواع علوم قرآنی آشنا نموده‌اند. نماد این یکی از مراکزی که از ابتدای انقلاب و از سال ۱۳۶۱ تاکنون در امر نشر فرهنگ و علوم قرآن فعالیت‌های تأثیرگذار و وسیعی در سطح کشور داشته، دارالقرآن الکریم سازمان تبلیغات اسلامی بوده است. ده از ابتدای سال ۱۳۸۱ با تغییر ساختار تشکیلاتی در قالب «سازمان دارالقرآن الکریم» فعالیت‌های متنوعی را در راستای آموزش‌های عمومی، تخصصی و کادر متخصص در قالب دوره‌ها، مختصات از جمله علوم و فنون قرأت، حفظ، ترجمه و مفاهیم و تفسیر قرآن کریم، تربیت مدرس قرآنی، دوره ممتحن طراحی و اجرا نموده است تا به لطف خداوند متعال از این رهگذر بسیاری از احادیث اسلامی را با قرآن کریم بیش از پیش مأنوس نموده و بسیاری از نیروهای آموزشی مورد نیاز کلاس‌ها، دوره‌های آموزشی را نیز تربیت نماید.

از جمله نیازهای آموزشی به خصوص در حوزه تربیت کادر متخصص آشنایی علمی معلمان و مربیان قرآن کریم با شیوه‌های تدریس و کلاس‌داری و بهره‌گیری از علم روانشناسی در حوزه‌های رشد، تربیت و... در پیش‌برد هر چه بیشتر و بهتر در انتقال آموختن قرآنی به قرآن‌آموزان است. بنابراین جهت تأمین منبع آموزشی برای درس «فنون معلمی و روان‌شناسی تربیتی» در دوره‌های فوق، کتاب پیش‌رو که تألیف استاد ارجمند جناب آقای دکتر ایوب‌طالبی می‌باشد، تهیه و آماده شده و به جامعه قرآنی و علمی کشور تقدیم می‌گردد.

از همه فرهیختگان قرآنی درخواست می‌شود تا نقطه نظرات خود را جهت ارتقاء سطح کیفی منابع و متون آموزشی این سازمان به تارنمای www.telavat.ir و یا به نشانی تهران، خیابان حافظ، خیابان رشت شماره ۳۹، ارسال فرمایند.

معاونت آموزش و پژوهش سازمان دارالقرآن الکریم

مقدمه مؤلف

بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت، ترقی و توسعه در جوامع رشد یافته نشان می‌دهد که همه این کشورها از آموزش و پرورش توانمند و کارآمد برخوردار بوده و معلم در آنجا دارای جایگاه رفیع می‌باشد. به باور همه متخصصان، تبلور حقیقی آموزش و پرورش در تربیت نیروهای انسانی متعهد، دانشمند، متخصص و ماهر است. اکنون که علم و تکنولوژی با رشد و گسترش وسیع و جهان شمول خود به عنوان عامل مهم و اساسی در فرایند رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جوامع بشری توجه همگان را به خود جلب نموده است؛ بنابراین نه دهها سالهای آموزشی و پرورشی و در رأس آن معلم نیز می‌بایست با بهره‌گیری از آن ارتقاء یابد. رافع باور گفت که معلم به عنوان فردی هدایت‌گرو راهنما، بار سنگین مسئولیت پرورش انسانهای درونی و پایبندی و تعهد به آرمان‌های انسانی را همواره بدوش می‌کشد. او بدون هیچ ادعایی در این باره، ترنم نقش را در پیشرفت جوامع انسانی برعهده دارد و توسعه پژوهش و نوآوری در هر جامعه‌ای نه تنها نیازمند اوست.

هدف نویسنده ارائه دانش و مهارت لازم به معلمان و مربیان در جهت توانمند سازی و تجهیزشان در انجام مأموریت محوله می‌باشد. بدین معلمان و مربیان با بهره‌گیری از دانش لازم در رشته‌های مختلف خاصه در زمینه روان‌شناسی تربیتی به عنوان مهمترین و کاربردی‌ترین رشته‌های روان‌شناسی، می‌توانند از اصول، قوانین و یافته‌های این در قلمرو تعلیم و تربیت استفاده کنند. چنانچه می‌دانید در این رشته روش‌های مختلف یادگیری و قوانین آن، فرایند تفکر و اندیشیدن، یادآوری و به یاد سپاری، حافظه و فراموشی، هوش و انکس، سنجش و اندازه‌گیری و کاربرد آزمون‌های روانی، انتقال یادگیری، شرایط و موقعیت یادگیری، انضباط و پیشرفت تحصیلی، شناخت و درک فرایندهای یادگیری و ماهیت دانش‌ها و مهارت‌ها مطابق با تفاوت‌های فردی یادگیرندگان مورد توجه و مطالعه خاص قرار می‌گیرد.

این کتاب برای همه کسانی که می‌خواهند به صورت مستقیم یا غیر مستقیم و یا به شکل حرفه‌ای و یا غیر حرفه‌ای به آموزش و هدایت یادگیرندگان بپردازند، می‌تواند مفید واقع شود. امید است با بیان رهنمودهای خود ما را در غنا بخشی این اثریاری نمائید.

این کتاب در شش فصل تحت عناوین زیر نوشته شد:

۱- شایستگی‌های معلمی (علمی، حرفه‌ای و اخلاقی) شامل موضوع‌هایی چون: بایدها و نبایدها در حرفه معلمی؛ ویژگی‌های معلم موفق در امر تعلیم و تربیت همه جانبه کودکان و نوجوانان؛ حرفه علمی در سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش و مطالبات یادگیرندگان در این میان؛ نقش آفرین معلم در امر تعلیم و تربیت مطابق با رویکردهای صاحب‌نظران؛ پیشنهادهایی به حل‌مانداری جلوگیری از مشکلات انضباطی دانش‌آموزان؛ راهکارهای اساسی به مربیان و معلمان در جریان تعلیم و تربیت مطلوب و حفظ سلامت روان یادگیرندگان.

۲- روانشناسی رشد شامل موضوع‌هایی چون: تعریف رشد؛ تربیت در سنین حساس رشد؛ اثربخشی تعلیم و تربیت در فرآیند رشد؛ اصول - کم - تربیت مؤثرانسان در سنین حساس رشد؛ اثربخشی بازی در جریان رشد و تربیت کودکان؛ وظایف والدین در سنین حساس رشد؛ دوران حساس رشد؛ مراحل چهارگانه رشد پیاژه؛ ضرورت توجه به ویژگی‌های عاطفی - اجتماعی کودک و نوجوان در فرآیند رشد؛ مراحل رشد روانی - اجتماعی اریکسون؛ تحول اخلاقی - اجتماعی کودک در فرآیند رشد؛ فرآیندهای کنترل کنند، سازنده حسی انسان در سنین رشد و ارتباط آن با یادگیری.

۳- انگیزش و هیجان شامل موضوع‌هایی چون: تعریف انگیزش و انگیزه؛ راه‌های ایجاد انگیزش در یادگیرندگان؛ اسناد های درونی و بیرونی در کسب موفقیت یا شکست؛ روش‌هایی برای افزایش انگیزه درونی فراگیران در فرآیند یادگیری؛ برانگیختن و حفظ علاقه به یادگیری؛ نقش انگیزه‌ها و تقویت‌ها در یادگیری؛ هوش هیجانی و یادگیری؛ خود کارآمدی و یادگیری؛ مسئولیت‌پذیری در یادگیری مؤثر؛ اثربخشی انگیزه در تربیت دینی؛ پیشنهادات هربارت در آموزش مفاهیم تربیتی؛ دلایل عدم موفقیت در تعلیم و تربیت؛ اصول و مبانی

قابل توجه در تعلیم و تربیت کودک و نوجوان؛ و نکات قابل توجه معلمان، مربیان و والدین در امر تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان.

۴- روانشناسی یادگیری شامل موضوع هایی چون: کاربرد روانشناسی در یادگیری؛ تعریف یادگیری؛ یادگیری و رشد؛ آموزش و یادگیری؛ سبک های یادگیری؛ فراشناخت؛ راهبردهای شناختی؛ راهبردهای شناختی و فراشناختی یادگیری؛ انواع روش های آموزشی؛ هدف اصلی روان شناسی تربیتی؛ دسته بندی انواع مسئله در روانشناسی تربیتی؛ مراحل حل مسئله در روانشناسی تربیتی؛ انواع راههای حل مسئله؛ موانع حل مسئله؛ معلم در جریان آموزش به درس حل مسئله جان دیویی؛ تحقق اهداف آموزشی بلوم در سه حیطه رشد شناختی، عاطفی و رانی- اجتماعی.

۵- روش ها و فنون تدریس شامل موضوع هایی چون: روش ها و فنون تدریس؛ پرورش یا تربیت؛ مفهوم آموزش؛ مفهوم تدریس؛ حرفه آموزی و تفاوت آن با پرورش، آموزش و تدریس؛ انواع کارکردهای تدریس؛ نوشتن هدف برای طرح درس؛ هدف های رفتاری؛ تعیین مراحل و روش های تدریس؛ مهارت های تدریس؛ گام های چهار گانه تنظیم طرح آموزشی؛ الگوهای طرح درس؛ طرح درس روزانه؛ تجزیه و تحلیل محتوای طرح درس روزانه (با ذکر مراحل)؛ اجزای طرح درس روزانه؛ طرح درس روزانه قرائی شماره ۱ و طرح درس روزانه قرائی شماره ۲.

۶- ارزشیابی شامل موضوع هایی چون: تعریف سنجش؛ تعریف اندازه گیری؛ تعریف آزمون؛ تعریف ارزشیابی؛ ارزشیابی از نظرگاه های مختلف؛ مفهوم ارزشیابی؛ اهداف ارزشیابی؛ انواع ارزشیابی؛ چگونگی انجام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی؛ دسته بندی ارزشیابی های آموزشی با توجه به ملاک مورد استفاده؛ تحلیل و تنظیم ندم ارزشیابی.

در انتهای فصول نیز با استفاده از مطالب هر فصل خلاصه گفتار و بیان نظرات نویسنده به معلم و مربی قرآن ارائه شد و در نهایت سئوالاتی چند برای خود آزمایی هر فصل جداگانه طرح گردید.

در پایان بر خود لازم می‌دانم تا ابتدا از خدای بزرگ بواسطه نعمت سواد، دانستن، نوشتن و... و همچنین از چند نفر در تولید این اثر تقدیر و تشکر نمایم.

❖ استاد مهدی قره شیخلورئیس محترم سازمان دارالقرآن الکریم جهت زمینه‌سازی چاپ، تکثیر و نشر اثر

❖ استاد مهدی شکری بواسطه قبول زحمت ویراستاری این اثر

❖ استاد دکتر حسین تقی پور بواسطه رهنمودهای ارزنده و پیگیری‌های زیاد در تولید این اثر

❖ استاد ستاره بی‌نادی بواسطه تهیه طرح درس قرآنی شماره ۱

❖ استاد سعید تهرانی فجاد بواسطه تهیه طرح درس قرآنی شماره ۲

❖ از همه فرزندانم به خاطر جبر و تحمل‌شان در تولید این اثر

❖ از همسر صبور، مدیر و مادر من به خاطر همه چیز، خاصه در تولید این اثر